

SZODORAI DÓRA

Apaszerep és munkamegosztás

Absztrakt

Az otthoni, háztartási feladatok megosztásának vizsgálata jól mutatja, hogy a férfiak és a nők milyen szerepet vállalnak a családon belül. Általánosságban megfigyelhető a korábbi kutatások eredményei alapján, hogy a nők általában több feladatot végeznek otthon, majd hogyan függetlenül attól, hogy emellett végeznek-e keresőtevékenységet (Makay–Spéder 2018; Gregor 2016). A férfiak és nők közti munkamegosztást több tényező befolyásolhatja, a vizsgálatok eredményei alapján pedig az egyik legfontosabb ilyen tényező a gyermekvállalás, amely a családokat a hagyományosabb munkamegosztás felé orientálja – vagyis a nőket többnyire a háztartási munkavégzésre, míg a férfiakat a keresőtevékenységre predesztinálja (Makay–Spéder 2018; Gál–Szabó–Vargha 2017; Gregor 2016). Az apák szerepe a család életében mindig is kulcskérdés volt, és az, hogy milyen szerepet töltenek be, jól látható abból is, hogy az otthoni feladatokba hogyan kapcsolódnak be. Jelen tanulmányban a Századvég Konzorcium 2021-ben felvett nagymintás „család” tematikában történt adatfelvételének eredményeit felhasználva megvizsgáltam, a korábbi kutatások eredményeihez hasonlóan látható-e az apák esetében – a Spéder Zsolt által is vizsgált – kettős szerepelvárás, és az eredmények alapján az elmúlt kicsit több, mint 10 évben nem történt ebben változás.

Kulcsszavak: munkamegosztás, apaszerep, férfiak, szerepek, elvárások

Abstract

Examining the division of household responsibilities shows well the roles that men and women play within the family. In general, it can be observed from previous research that women tend to perform more tasks at home, almost regardless of whether they are employed or not (Makay–Spéder 2018; Gregor 2016). The division of labour between men and women can be influenced by several factors, and according to the results of the studies, one of the most important of such factors is having children, which can lead families towards a more traditional division of labour – it predisposes women to do the household chores and men to work (Makay–Spéder 2018; Gál–Szabó–Vargha 2017; Gregor, 2016). The role of fathers in family life has always been a key issue, and their role is reflected in their participation in household tasks. In the present study, I have examined a sample of 60,000 people to determine whether this dual role expectation – also examined by Zsolt Spéder – is visible, similar to previous research, and based on the results, in the last little more than 10 years there has not been changes in this regard.

Keywords: division of work, role of father, men, roles, expectations

Bevezetés

A családon belüli munkamegosztás a nemek közötti egyenlőség vizsgálatának fontos része, mivel ezen keresztül könnyen megfigyelhető, hogy a családtagok között milyen módon oszlanak meg a feladatok. Azonban a munkamegosztás kérdése nem pusztán egyenlőségről vagy egyenlőtlenségről szól. Sok esetben az áll a háttérben, hogy a család mindennapjait tekintve kialakítanak egy stratégiát, amelyet hatékonyan tudnak működtetni – vagy legalábbis az adott rendszert hatékonynak érzik. Ebben az esetben az a kérdés, hogy a választott stratégia mennyire szolgálja a család érdekeit, illetve, hogy a családtagok mennyire tudják jól érezni magukat ebben a struktúrában. Az apák szerepe, ahogy a későbbiekben látni fogjuk, rendkívül érdekes, mivel az elvárások nem minden esetben egyértelműek velük szemben, így az annak való megfelelés sem könnyű. A munkamegosztásban betöltött szerepük jól mutatja, hogy a család életében milyen formában vesznek részt, illetve, hogy az elvárások közül melyeknek igyekeznek vagy tudnak megfelelni. Az apákkal szemben megjelenő kettős szerepelvárást már korábban is felismerték, jelen tanulmányban pedig amellet, hogy a jelenlegi helyzetet megvizsgáljuk, arra is keressük a választ, hogy az elmúlt nagyjából 10 évben történt-e ezen elvárások terén változás.

A szakirodalom áttekintése

A korábbi kutatások között jelentős azok aránya, amelyek arra a következtetésre jutottak, hogy a háztartások döntő részében a nők több otthoni feladatot végeznek, mint a férfiak. Ezek a vizsgálatok nem csak hazai, hanem nemzetközi viszonylatban is igen számosak. Mivel hagyományosan a nők feladata volt az otthoni teendők elvégzése, jellemzően a nők munkavállalásának elterjedésével sem egyenlítődték ki maradéktalanul ezek a szerepek – bár az északi országokban többféle törekvés is megfigyelhető. Közelmúltbeli kutatások is rámutattak, hogy az északi országokra jellemző egyfajta egalitárius munkamegosztás a nemek között, de a teljes egyenlőség sem akkor, sem azóta nem valósult meg (Voicu-Voicu-Strapcova 2009; Herche 2010; Makay-Spéder 2018).

Bár Svédországban a hazaitól jelentősen eltérő szabályozást dolgoztak ki annak érdekében, hogy az édesapák többet legyenek a gyermekeikkel, illetve, hogy jobban ki tudják venni a részüket a gyermekkel kapcsolatos teendőkből, a két nem közötti teljes egyenlőség a háztartási feladatok elvégzésében még így sem feltétlenül elérhető, ugyanakkor „a csak a férfiak által igénybe vehető szülői szabadság közvetlenül ösztönzi az aktív apa mintájának kialakulását, fokozott részvételüket a gyermekgondozásban” (Spéder 2011, 210). Spéder Zsolt tanulmányában – amely hazai viszonylatban szinte egyedülként foglalkozik alaposan a férfi szerepek kérdésével – több ponton is rávilágít arra, hogy annak ellenére, hogy történtek változások a szabályozás terén, amelyek a férfiak és a nők közötti egyenlőséget hivatottak elősegíteni, ez a mindennapok szintjén nem feltétlenül valósul meg a családokban. A szociálpolitikai szabályozás jelentősen befolyásolhatja a családok mindennapi gyakorlatát. Ezek a szabályozások részben le is képezik azt, ahogyan egy társadalom a családon belüli szerepekről gondolkodik, de formálói is – így azokban az országokban, ahol a háztartási feladatokra fordított idő egyenlőtlen a két nem között, ott a szabályozás sem helyez nagy hangsúlyt a nemek közötti egyenlőbb feladatmegosztásra (Epstein–Stier 2007; Gregor 2016).

Hazánkban a szocializmus alatt a nők munkavállalásának aránya jelentősen megugrott, azonban a háztartási és gyermekekkel kapcsolatos feladatok is inkább a nőknél maradtak, ami kettős teherviseléssel jár, vagyis a munkahelyen elvégzett feladatok után a háztartással kapcsolatos tevékenységek elvégzése is a nőkre hárult (Gregor 2016). Azonban a férfiakkal kapcsolatos elvárások is átalakultak, igaz, hogy sokkal később és lassabban kezdtek el megváltozni, mint a nőkkel szembeniek. Makay Zsuzsanna és Spéder Zsolt 2018-as elemzéséből kiderül, hogy „egyes jellemzők támogatottságának egyszerű megoszlása egyértelműen utal a hagyományos, anyagi biztonságot megteremtő apai szerep általános elfogadottságára, változatlan fennmaradására.” 2016-ban a 20–44 évesek közel mindegyike (94 százalék) teljesen, vagy inkább egyetértett azzal, hogy „a férfiak legfontosabb feladata, hogy biztosítsák a család megélhetését”. Egyértelmű jelei vannak ugyanakkor a családcentrikus, résztvevő apai szerep támogatottságának is, hiszen a megkérdezettek közel kétharmada (65 százalék) egyetértett azzal, miszerint „egy férfi számára sokkal fontosabb, hogy több időt töltsön családjával, mint hogy plusz munkával mindenáron növelje családjáé bevételét” (Makay–Spéder 2018, 74).

Spéder Zsolt már 2011-es, kifejezetten a férfiakkal kapcsolatos elvárásokat vizsgáló kutatásában is arra jutott, hogy egyfajta kettős elvárás létezik velük szemben. Az egymásnak részben ellentmondó elvárások rendkívül megnehezítheti a férfiak helyzetét, amennyiben igyekeznek ezeknek megfelelni. A vizsgálat rámutatott, hogy nem csupán az elvárások kettősek, de a férfiakról alkotott kép is az lehet. A nőket kérdezve, az általuk elvárt és férfiasnak tartott viselkedésről többek közt kiderül, hogy a kisgyermekes gondozásában való részvételt elvárják ugyan, de nem tartják férfiasnak. A szerzőpáros rámutatott arra is, hogy ez nemcsak Magyarországon, hanem Németországban is jellemző jelenség (Spéder 2011; Makay–Spéder 2018).

Gregor Anikó (2016, 105) saját elemzésében szintén úgy a férfiak otthoni szerepvállalásában történt változást detektálta, ám ez nem oldotta fel az alapvető egyenlőtlenséget. A változás még nem jelenti a probléma megoldását, sem azt, hogy a nők úgy éreznék, feloldódott ez a feszültség. Bizonyos szempontból pedig a szubjektív megélés – vagyis, hogy a két nem tagjai mennyire érzik elégnek az általuk vállalt feladatok mennyiségét – fontosabb kérdés a család működése szempontjából, mint az, hogy ténylegesen mennyi időt töltenek házimunkával. A korábban említett tanulmány is felhívja a figyelmet arra, hogy „[...] a nők átlagosan kifejezetten inkább elégedetlenek a férfiak részvételével (különösen akkor, ha úgy is érzik, hogy igazságtalanul nagyobb részét végzik a házimunkának), míg a férfiak közepesen látják problematikusnak azt”, vagyis a változás nem okozta automatikusan, hogy a nők kevésbé érezzék úgy, minden feladatot nekik kell elvégezniük.

Nem véletlen az igény a nemi szerepek átalakulására, illetve a családon belüli munkamegosztás újragondolására, hiszen a változás már részben elindult és ez azt mutatja, hogy a két nem által ellátott feladatok mennyiségének közelítése egymáshoz lehetséges. Az azonos terheltség elérése valószínűtlen – talán nem is szükséges, hogy cél legyen, de a két nem közti nagyobb egyenlőség felé tett lépések új lendületet adtak a kutatásoknak. Spéder Zsolt kifejezetten a férfiakkal és apákkal kapcsolatos elvárásokat vizsgálta, illetve a családi életben való részvételüket. Úgy találta, hogy általában a férfiakkal szemben is megjelenik a klasszikusnak nevezhető elvárás, mely szerint elsődleges feladatuk a családban, hogy annak anyagi hátterét és biztonságát biztosítsák. Emellett pedig egyre elterjedtebb az a nézet, amely a férfiatól egy sokkal közvetlenebb szerepet vár el, vagyis,

hogy aktívan vegyenek részt gyermekeik nevelésében és gondozásában, valamint a háztartással kapcsolatos teendőkben is vállaljanak szerepet.

Az elvárások és a valóság azonban nem minden esetben találkoznak. A munkaerőpiacon a férfiak továbbra is előnyt élveznek a nőkkel szemben, ha másért nem is, azért mindenképpen, mert a gyermekvállalás miatt nem kell hosszabb időre kiesniük a munkaerőpiacról. „A férfiak bérelőnye egyértelműen akadályozza a hagyományos szerepmegosztás mintájának feladását, hiszen jövedelmük kiesése súlyosabb következménnyel jár a család megélhetésére.” (Spéder 2011, 209.) Bár az elmúlt években történtek változások a szabályozás terén, amely a nők munkaerőpiaci visszatérését segíti, még mindig jellemző, hogy a többgyermekes anyák azután sem térnek vissza a munkaerőpiacra, hogy nem kell már aktívan gondozniuk a gyermekeiket. Erre komoly hatással lehetett a koronavírus-járvány is, amelynek nyomán a bekövetkezett változás a munkaerőpiacon, amely elősegítheti az otthoni és a részmunkaidős munkavégzés elterjedését. Fontos azonban megemlítenünk, hogy ez nem jelenti, hogy kevesebb munkát végeznének, mivel az otthoni munka sok esetben állandó rendelkezésre állást és a munkaidő figyelmen kívül hagyását jelenti (Takács 2017).

Spéder Zsolt kutatásában azt is megvizsgálta, hogy a két nem tagjai mit tartanak a férfi és női élet legfontosabb céljának: „Azt találtuk, hogy szignifikáns pozitív kapcsolat mutatkozik egyfelől a férfi családon belüli, erős döntési pozíciója, a karrier, mint a férfiolet legfontosabb célja, valamint a »sok pénz«, mint életcél között. Másfelől szorosan kapcsolódnak egymáshoz a férfit a kisgyermek ellátására képesnek tartó, a családdal töltött időt a többletjövedelemnél fontosabbnak tartó és az apaságot a legfontosabb életcélnak tartó vélekedések.” (Spéder 2011, 216.) Ezek az eredmények is azt bizonyítják, hogy a fő kenyérkeresői szerepet a családjával törődő férfi szerepe nem felváltja, hanem kiegészíti. Vagyis amellett, hogy a férfiaknak olyan kereső tevékenységet kell végezniük, amellyel biztosíthatják a család jólétét és biztonságát, jelen kell lenniük a család és a gyermekek életében és aktív részt kell vállalniuk a háztartási feladatokból is.

A gyermekvállalást bár még mindig a nők esetében tartják fontosabbnak, a különbség minimális, így a férfiak életének is meghatározó része, és esetükben is a kiteljesedés egy formája lehet – Spéder 2011-es felmérése mindössze 10 százalékpontos eltérést talált a két nem között

ebben a kérdésben. A gyermekvállalás tehát már nem csak a nők számára központi jelentőségű, ami azért is kiemelendő, mert így a férfiak ehhez való hozzáállása is változik, valamint, ha ez valóban a kiteljesedés egy formája számukra, akkor az ebben vállalt szerepükkel kapcsolatos attitűdjük is átalakulhat. Érdekes emellett, hogy Spéder kutatása alapján az alacsonyabb végzettségűekre jellemző inkább, hogy a klasszikus, kenyérkereső apa ideálját tartják fontosabbnak, míg a magasabb végzettségűek inkább a családcentrikus apákat preferálják. Ez alapján pedig nem csak ideológiai okok húzódnak meg a férfiakkal kapcsolatos elvárások mögött (Spéder, 2011). A KSH által várandósokkal készített kutatás alapján a várandós nők inkább a családcentrikus szerepet várják el az apáktól a plusz munka végzése helyett. (KSH, 2021) A várandós anyák több szempontból is különleges csoport, és az általuk megfogalmazott elvárások is ebből a speciális helyzetből fakadnak. Éppen ezért sokkal fontosabbnak tartják az apa jelenlétét és károsnak azt, ha az apa túl sokat foglalkozik a munkájával a családjá helyett.

Az iskolai végzettség és a munkaerőpiaci helyzet között erős kapcsolat van, így a férfiakkal kapcsolatos elvárások mögött is részben a családok munkaerőpiaci helyzete áll – ahogyan arra már korábban utaltunk is. A családon belüli munkamegosztás tehát a család anyagi és társadalmi helyzetét is leképezi, mivel ezek mind hatással vannak arra, hogy a családtagoknak mire van lehetőségük, illetve milyen elvárásokat támasztanak. A munkamegosztás alakulását nem csak időben vizsgálhatjuk, hanem a családi életciklus változása mentén is. A párok esetében bizonyos feladatok (főzés, mosás és takarítás) tipikusan nők által önállóan – vagyis segítség nélkül – végzett feladat, függetlenül attól, hogy a párnak van-e már gyermeke. Vannak azonban olyan feladatok, mint a bevásárlás, amelyeket a párok jellemzően közösen végeznek el. Vagyis a háztartási munkák megosztásának egyenlőtlensége elsősorban néhány jól meghatározható feladatkörhöz kapcsolódik (Makay–Spéder 2018).

Gregor Anikó vizsgálata még annyival árnyaltabbá teszi a képet, hogy a magasabb végzettségű partnerrel rendelkező férfiak inkább a kétkezes családmódellet támogatják, akár csak azok, akiknek a párja jobban keres (Gregor 2016). Emellett a gyermekvállalás rendkívül meghatározó kérdés a munkamegosztás tekintetében, ez ugyanis egy időre szükség-szerűen felborítja az addigi rendet. A gyermekvállalással kapcsolatos bizonyos feladatokat nem tudja a szülői pár úgy megosztani egymás között,

mint más otthoni munkát, ezért ez az időszak inkább a klasszikus szerepfelosztás felé orientálja a családokat. Gregor eredményeiből szintén látható, hogy a 10 év alatti gyermekek megléte a családban azt eredményezi, hogy inkább a klasszikus feladatmegosztást fogják preferálni.

Jellemző, hogy a párkapcsolatok elején, amikor még a párnak nincs közös gyermeke, a munkamegosztás kiegyenlítettebb, ám amikor az első gyermek megszületik, a szerepek és a hozzájuk tartozó feladatok szükség-szerűen megváltoznak. Ez akkor okozhat problémát, ha ezek a feladatok nem egyenlítődnek ki újra, amikor az anyának már nem kell folyamatosan gondoznia a gyermekeit. A gyermekvállalást követően a házimunkák elvégzése jellemzően az otthon maradó nőkre hárul, ám ez sok esetben a későbbiekben sem változik, adott esetben még akkor sem, ha a nő visszatért a munkaerőpiacra, ami azt jelenti, hogy a gyermekvállalás során rögzült egyenlőtlen elosztás a későbbiekben bekövetkező változások nem bírálják felül automatikusan (Makay–Spéder 2018).

Takács Judit a „törődő apákat” vizsgálta Magyarországon. Arra kerestett választ, hogy az apák mennyire tudják összeegyeztetni a munkát és a családdal való törődést. Eredményei alapján az apák számára valós kihívást jelent a munka és a családdal való törődés összeegyeztetése. Éppen ezért kevesen vannak, akik a törődő apa szerepét oly mértékig felvállalják, hogy emiatt akár hosszabb időre is részben vagy teljesen feladják keresőtevékenységüket a gyerekekkel való együttlét miatt. Sok esetben még az apák számára elérhető gyed felhasználása is kérdéses, mivel ezt hagyományosan a nők szokták igénybe venni.

Ahhoz, hogy egy apa felvállalhassa azt, hogy otthon marad a gyerekeivel, szükséges, hogy a család anyagi helyzete mindeközben stabil maradjon, és ezt nagyon kevesen tehetik meg. Jellemzően a családoknak szüksége van a kétkeresős családmodellre, mivel egy teljesállású szülő fizetéséből nem lenne lehetséges a család fenntartása. Érdekes, hogy ebben az esetben az otthonról végzett munka nem segítette ennek a felosztását, mivel az apa otthoni munkavégzése nem járt együtt azzal, hogy jobban részt vett volna az otthoni feladatokban, vagy a gyermekek ellátásában, inkább az anyának kell ez idő alatt biztosítania, hogy az apa zavartalanul dolgozhasson (Takács 2017).

Azokban az esetekben, amikor a család számára lehetséges, hogy csak az egyik szülő dolgozzon, jellemzően a szülői feladatok megosztása okán döntenek emellett. „A költség-haszon mérlegelések azonban főleg a na-

gyobb létszámú, legalább három gyereket nevelő családoknál vezettek a tradicionális – azaz: fő kenyérkereső apai és háztartásbeli anyai – szerepmegosztásokhoz.” (Takács 2017, 112.) Ahhoz, hogy a feladatokat el tudják látni, mind a kereső tevékenység esetében, mind az otthoni feladatok esetében szükség van az egyik szülő teljes odaadására.

A nők gyermekvállalás utáni munkavállalási lehetőségét azonban társadalmi tényezők is befolyásolják, mint az ellátórendszer adta lehetőségek. A bölcsődei és óvodai férőhelyek száma és azok elérhetősége jelentős hatást gyakorol arra, hogy a nők mikor és milyen módon tudnak visszatérni a munkaerőpiacra. Hazánkban a fizetett segítség igénybevétele nem jellemző, hiszen ahogyan korábban is említettük, a család fenntartásához is a kétkeresős modell szükséges, és a két szülő keresete együtt sem jelenti, hogy a fizetett segítség igénybevétele valódi lehetőség a számukra (Takács 2017). Tehát ahogyan azt korábban kiemeltük, a szociálpolitikai rendszer és az elérhető szolgáltatások, támogatások ezen a ponton is hatással vannak a háztartási feladatok ellátására. Makay Zsuzsanna 2021-es kutatása alapján ugyan láthatjuk, hogy a nők munkavállalása bár 2019-re 10 százalékpontot nöött 2010-hez képest, és a kisgyermekes nők foglalkoztatása is ugyancsak növekedett (az óvodáskorú gyermekkel rendelkező anyák 75 százaléka dolgozott 2019-ben), ám ezek az arányok még mindig elmaradnak európai szinten, ami részben az óvodai és bölcsődei férőhelyek kis száma miatt van.

Gál, Szabó és Vargha kutatásában azt vizsgálta, hogy az otthon végzett munka jellemzően kinek a feladata és kik azok, akik ennek az előnyeit élvezik. Az időtranszfereket vizsgálva emellett a kutatás kitért arra is, hogy az otthon végzett munka mennyi keresőtevékenységként végzett munkának felel meg. Valamint arra is választ kerestek, hogy életkorok szerint hogyan változik az otthoni munkával töltött idő, és milyen életkorban kezdik és fejezik be az otthoni munkát. „A fizetett munkával szemben a háztartási munkát az emberek fiatalabban kezdik. [...] A görbe a 30-as korévek elején éri el az első csúcspontját, amikor az emberek sok időt szánnak kisgyermekükre. E korosztályok körülbelül félévnyi keresetnek megfelelő értéket állítanak elő a háztartásban.” (Gál–Szabó–Vargha 2017, 292.)

A szerzők részletesen kifejtik az általuk használt módszer korlátait, és igyekeznek átfogó képet adni arról, hogy milyen adatok ismerete mellett és milyen korlátok között használható a módszer. Fontos itt is kiemelnünk, hogy ennek az átszámítása nehéz feladat és sok korlátba ütközik

– részben abba, hogy nincs nemzetközileg egységesen használt definíció, amely meghatározná mi tartozik a házimunkához (Herche 2010). Annyi azonban mindenképpen kiderül, hogy az otthon végzett munka esetében nem beszélhetünk arról, hogy ez a munka valamikor véget érne, mint a keresőtevékenység a nyugdíjba vonulással. Éppen a nyugdíjba vonuláskor felszabaduló idő egy részét fordítják a házimunka elvégzésére – amely stratégia szintén inkább a nőkre jellemző. A teljesség kedvéért meg kell jegyeznünk, hogy az otthoni munkát átvehetik a fiatalabb generációk vagy fizetett segítség, ha az idősebbek már nem tudnak erről gondoskodni – bár ez utóbbi lehetőség, ahogy a gyermekgondozás esetében, itt sem jellemző (Gál–Szabó–Vargha 2017).

Az otthon végzett munka többségét – ahogyan a korábbiakban is láttuk, jellemzően a nők végzik. Következésképpen a háztartás többi tagja élvezi ennek a munkának a gyümölcsét – elsősorban a gyermekek, de a férfiak is. „A nők összességében többet dolgoznak a háztartásban, mint a férfiak. [...] A legnagyobb különbség átlagosan a húszas évek végén és a harmincas években lévő nők és férfiak között van, amikor a nők a legnagyobb eséllyel vannak otthon kisgyermekükkel.” (Gál–Szabó–Vargha 2017, 294.) Ez az idő elteltével – ahogyan a kutatók is megjegyzik – természetesen változik, de míg a nők jellemzően idős korukig végzik az otthoni munkát, a férfiak esetében ezt nem láthatjuk, később is kezdenek otthoni munkával foglalkozni és hamarabb is fejezik be.

Módszertan

Tanulmányunkhoz a Századvég Konzorcium által készített nagymintás családkutatás adatbázisa alapján készítettünk másodelemzést. Az adatfelvétel során 20 perces CATI (Computer Assisted Telephone Interviewing – számítógéppel támogatott telefonos interjú) módszerrel rögzítették az adatokat, az apák családon belüli helyzetére vonatkozó alminta mérete 15 000 fő volt. Az adatfelvétel 2021-ben zajlott, a kapott adatbázist a KSH által elkészített 2016-os mikrocenzus alapján nemre, korra, iskolai végzettségre és településtípusra súlyoztuk, így a magyar lakosságra reprezentatív adatokat kaptunk. Az elemzés során ezeket az adatokat használtuk fel, amelyben a férfiak és ezen belül az apák válaszait vizsgáltuk meg.

A kutatásban azokat a kérdéseket használtuk fel, amelyeket minden résztvevő kitöltött, illetve egy alminta kérdéseit, amelyek kifejezetten a családon belül betöltött szerepekkel foglalkoznak. A családdal kapcsolatos alminta kérdései, ezeket kiegészítve, attitűdökkel kapcsolatos és értékrendi kérdéseket vizsgáltak (mit gondolnak a megkérdezettek a családok felépítéséről, működéséről, támogatásáról). Jelen elemzésben egy szűrt mintát készítettünk azokra az apákra vonatkozóan, akik mindkét részt kitöltötték, az elemzésben pedig elsősorban keresztábra elemzést alkalmaztunk.

Eredmények

Demográfiai jellemzők

Az elemzésünkben szereplő apák végzettségüket tekintve a legnagyobb arányban a középfokú végzettséggel rendelkezők közül kerültek ki: 30,6 százalékuknak volt középfokú végzettsége érettségi nélkül és 32,4 százalékuk rendelkezett érettségivel. Mindössze 15,4 százalékuknak volt alacsony fokú végzettsége és 21,6 százalékuk rendelkezett felsőfokú végzettséggel. Kor szerinti eloszlásukat tekintve a 60 éves vagy annál idősebb csoport szerepelt a legnagyobb arányban (35,2 százalék), összességében nézve pedig minél fiatalabb korcsoportot nézünk, annál kisebb arányban szerepeltek (a 18-29 éves korosztályba mindössze a minta 4,7 százaléka tartozott). Az általunk vizsgált apák döntő része házas (66,6 százalék), 12,6 százalékuk elvált és 8,8 százalékuk nőtlen. Az apák döntő része (80,8 százalék) a gyermek vérszerinti anyjával neveli gyermekét, mindössze 3,3 százalékuk egyedülálló apa.

Háztartási feladatok megosztása

Elsőként azt vizsgáljuk, hogy a férfiak és az apák mennyiben mondtak mást arról, hogy ki végzi otthon az alább felsorolt feladatokat. A kérdésben arra kértük a válaszadókat, hogy az alábbi feladatokkal kapcsolatban mondják el, hogy jellemzően ki végzi őket (a válaszadó, a párja, mindket-

ten egyformán, valaki más, senki). Az első táblázatban láthatjuk, hogy férfiak esetében a legnagyobb arányban a szereléssel és karbantartással kapcsolatos feladatokról mondták, hogy jellemzően ők szokták elvégezni (76,5 százalék). Korábbi kutatások is hasonló eredményre jutottak, vagyis a szerelési és karbantartási munkák tartoznak jellemzően a férfiak feladatkörébe, ezeket jellemzően egyedül is végzik vagy legalábbis nem a párjukkal közösen. Más feladatokat, ahogy itt is láthatjuk, inkább közösen végeznek a párjukkal, mint a bevásárlást (48,8 százalék). A főzés (33,7 százalék) és a mosás (40,7 százalék) jellemzően a nők feladata, bár előbbi esetében, ahogy azt már Gregor Anikó eredményei alapján láthattuk, a férfiak és a nők között nincs olyan jelentős különbség, mivel az ehhez hasonló kreatív feladatokba szívesebben vesznek részt a férfiak.

Érdekes, hogy a gyermekkel való foglalkozásról mondták a legnagyobb arányban, hogy a párjukkal közösen végzik (68,1 százalék), de nem sokkal maradt el ettől a legfőbb döntések meghozatala (63 százalék) és a hétköznapi döntések meghozatala sem (63,8 százalék). Ezek alapján azt láthatjuk, hogy családokra leginkább az jellemző, hogy nincs egy egyértelműen kijelölt családfő, hanem a két szülő közösen hozza meg a családot érintő döntéseket – függetlenül attól, hogy ezek milyen jelentőségűek. A gyermekkel való törődés, mint közös feladat megjelenése szintén visszaigazolja a korábbi tanulmányok eredményeit, vagyis a családcentrikus apai szerep térnyerését a kenyérkereső szerep mellett. Ezt abból is láthatjuk, hogy a férfiak válaszai alapján 32,9 százalékuk végez egyedülként pénzkereső tevékenységet, míg 47,6 százalékuk a párjával közösen, vagyis a kétkeresős családmodell valósul meg gyakrabban, ami alátámasztja, hogy az esetek nagyobb részében mindkét szülő munkavállalására szükség van. Ennél jóval nagyobb arányban válaszolták, hogy mindketten foglalkoznak a gyermekkel vagy gyermekekkel, ami arra utal, hogy a kettős elvárások a gyakorlat szintjén is megjelennek – legalábbis a férfiak érzékelése szerint, ami bizonyos szempontból fontosabb lehet, mint az, hogy ténylegesen milyen elvárásokat fogalmaznak meg velük szemben.

1. táblázat: Háztartási feladatok megosztása a férfiak szerint (N= 28 165)

	<i>Őn</i>	<i>Párja</i>	<i>Mindket- ten egy- formán</i>	<i>Valaki más</i>	<i>Senki</i>	<i>Nem tud- ja/Nem válaszol</i>
Főzés	23,9%	33,7%	28,8%	9,6%	1,2%	2,7%
Takarítás	23,4%	27,3%	39,3%	6,8%	0,5%	2,6%
Mosás	23,1%	40,7%	24,5%	8,4%	0,4%	2,9%
Szerelés, karban- tartás	76,5%	3,3%	9,3%	7,3%	1,0%	2,5%
Bevásárlás	34,3%	8,6%	48,8%	5,2%	0,6%	2,5%
Foglalkozás, tanulás, játék a gyerekekkel	10,5%	16,3%	68,1%	1,6%	1,7%	1,8%
Pénzkereső munkavégzés	32,9%	3,5%	47,6%	4,4%	8,8%	2,9%
A legfőbb döntések meghozatala	26,5%	3,4%	63,0%	3,9%	0,5%	2,7%
Hétköznapi döntések meghozatala	24,4%	4,9%	63,8%	3,5%	0,3%	3,0%

Forrás: Századvég, saját szerkesztés

Kifejezetten az apákat megvizsgálva láthatunk bizonyos eltéréseket a feladatok elvégzésével kapcsolatban. Még magasabb arányban választották, hogy a szerelési és karbantartási feladatokat jellemzően kizárólag ők végzik (82,6 százalék), viszont azt is sokkal nagyobb arányban választották, hogy a főzést (43,9 százalék), a mosást (52 százalék) és a takarítást (35,3 százalék) kizárólag a párjuk végzi. Ez szintén alátámasztja a korábbi kutatásokat, vagyis a gyermekes családokban a tradicionális munkamegosztás a jellemzőbb, és a gyermekvállalás ebbe az irányba orientálja a családokat. Ezek alapján a családokban a gyermekvállalást követően a nemekhez tartozó szerepek jobban elválnak, mint korábban, vagyis vannak tipikusan férfi vagy apai feladatok és vannak tipikusan női vagy anyai feladatok.

Érdekes, hogy nagyobb arányban választották, hogy mindketten végeznek pénzkereső tevékenységet (51,3 százalék), ami szintén arra utal, hogy a gyermekek eltartása valóban igényli a kétkeresős családmódot. Viszont még magasabb arányban választották, hogy mindketten egyformán hoznak fontos (72,2 százalék) és hétköznapi döntéseket is (72,7 százalék). Ez alapján a gyermekkel rendelkező családok esetében még kevésbé jellemző, hogy egy családfő hozná meg a döntéseket, vagyis az, hogy a párok a feladatokat tradicionálisabban osztják fel, nem jelenti azt, hogy a dön-

téseket is ennek mentén hozzák meg. Ez azért fontos, mert ez hatással van az apák szerepére a családon belül, vagyis, ha a kenyérkeresői szerep inkább rájuk hárul és ezért kevesebb otthoni munkát vállalnak, akkor sem térnek vissza teljesen a tradicionális szerepekhez. Ez azt is jelenti, hogy a kettős szerepelvárás kettős szerepmegvalósítást is jelent: egyszerre kell apaként hagyományosan férfi feladatokat ellátniuk, és ezzel együtt egyenlőségre törekedni a párjukkal azokon a területeken, ahol ez a legkönnyebben megoldható – mint a döntéshozatal. A munkavállalás vagy a gyermekekkel kapcsolatos feladatok egy részének megosztása nem egyszerűen a pár döntése, hanem több külső tényező által befolyásolt. Az azonban, hogy hogyan hoznak meg döntéseket, rajtuk múlik, ezért ezt könnyebben osztják fel egymás között vagy végzik közösen.

Emellett pedig újra meg kell erősítenünk, hogy a gyermekkel való foglalkozás saját bevallásuk szerint mindkettőjük feladata, ami ismét csak összecseng a kettős szerepelvárásnak való megfeleléssel, vagyis, hogy a családfenntartói szerep mellett a gyermekkel törődő apa szerepét is ugyanúgy be kell tölteni. Ezt bizonyítja az is, hogy azzal az állítással, hogy „egy apának ki kell vennie a részét a gyermek körüli teendőkből” az apák 84,8 százaléka teljes mértékben egyetértett. Hasonlóan magas arányban értettek egyet azzal az állítással is, hogy „az anyának és apának meg kell osztania a szülői feladatokat”, vagyis ezek már a közösen végzendő feladatokhoz tartoznak.

2. táblázat: Háztartási feladatok megosztása az apák szerint (N= 18 079)

	Ön	Párja	Mindket- ten egy- formán	Valaki más	Senki	Nem tud- ja/Nem válaszol
Főzés	20,2%	43,9%	30,5%	4,4%	0,5%	0,5%
Takarítás	19,0%	35,3%	41,2%	3,8%	0,2%	0,5%
Mosás	18,8%	52,0%	24,5%	3,7%	0,3%	0,7%
Szerelés, karbantartás	82,6%	4,0%	7,8%	4,6%	0,6%	0,4%
Bevásárlás	32,5%	11,2%	53,4%	2,1%	0,3%	0,4%
Foglalkozás, tanulás, játék a gyerekekkel	10,5%	16,3%	68,1%	1,6%	1,7%	1,8%
Pénzkereső munkavégzés	30,6%	4,2%	51,3%	1,6%	11,3%	0,9%

	<i>Ön</i>	<i>Párja</i>	<i>Mindket- ten egy- formán</i>	<i>Valaki más</i>	<i>Senki</i>	<i>Nem tud- ja/Nem válaszol</i>
A legfőbb döntések meghozatala	22,3%	4,2%	72,2%	0,7%	0,1%	0,6%
Hétköznapi döntések meghozatala	19,9%	5,6%	72,7%	0,8%	0,2%	0,9%

Forrás: Századvég, saját szerkesztés

Ha kifejezetten a kisgyermekes apákat vizsgáljuk (akinek az adatfelvételkor legalább egy 0–6 év közötti kisgyermek volt), akkor azt láthatjuk, hogy a korábban említettek még inkább igazak. Ebben az esetben választották a legnagyobb arányban, hogy kizárólag a párjuk foglalkozik a főzéssel (51,4 százalék), a mosással (58,7 százalék), illetve a takarítással (38,4 százalék). Viszont szintén ebben az esetben volt a legmagasabb azok aránya, akik azt választották, hogy a döntéseket közösen hozzák meg. Ezek az eredmények azt bizonyítják, hogy a gyermekvállalás az, ami a családokat a tradicionális munkamegosztásra ösztönzi és ez a gyermekvállalás utáni pár évben a leginkább igaz. Emellett fontos felhívunk arra a figyelmet, hogy magasabb volt azok aránya, akik azt választották, hogy a gyermekekkel való foglalkozás mindkettőjük feladata (77,7 százalék), ami szintén azt bizonyítja, hogy az apák a gyermekekkel kapcsolatos teendőkből igyekeznek kivenni a részüket, vagyis a kettős elvárásnak próbálnak megfelelni.

3. táblázat: Háztartási feladatok megosztása a kisgyermekes apák szerint (N=3668)

	<i>Ön</i>	<i>Párja</i>	<i>Mindket- ten egy- formán</i>	<i>Valaki más</i>	<i>Senki</i>	<i>Nem tud- ja/Nem válaszol</i>
Főzés	11,2%	51,4%	33,4%	2,9%	0,6%	0,5%
Takarítás	7,3%	38,4%	51,3%	1,9%	0,3%	0,9%
Mosás	7,2%	58,7%	30,8%	1,9%	0,5%	0,8%
Szerelés, karbantartás	80,7%	6,1%	8,9%	2,6%	1,2%	0,5%
Bevásárlás	25,3%	11,4%	61,3%	0,5%	1,0%	0,5%
Foglalkozás, tanulás, játék a gyerekekkel	5,4%	14,5%	77,7%	1,2%	0,2%	1,0%

	<i>Ön</i>	<i>Párja</i>	<i>Mindket- ten egy- formán</i>	<i>Valaki más</i>	<i>Senki</i>	<i>Nem tud- ja/Nem válaszol</i>
Pénzkereső munkavégzés	45,4%	4,8%	47,0%	1,7%	0,5%	0,7%
A legfőbb döntések meghozatala	12,9%	4,1%	81,8%	0,6%	0,0%	0,7%
Hétköznapi döntések meghozatala	7,8%	7,5%	82,5%	1,2%	0,2%	0,8%

Forrás: Századvég, saját szerkesztés

Megvizsgáltuk azt is, hogy mit mondanak a fenti feladatok megosztásáról azok az apák, akik azt válaszolták, hogy jellemzően a párjuk végez kereső tevékenységet. Fontos kiemelnünk, hogy ezek az apák nagyon kis részét tették ki a mintának (N=191), talán mégis érdemes megemlíteni az itt látott összefüggéseket. Ezek a családok az apák válaszai alapján az anya jövedelméből tartják fenn magukat, ami lehet azért, mert az apa valamilyen okból nem tud munkát vállalni, vagy azért, mert az anya magasabb jövedelme miatt az apa veszi át az otthoni teendőket. Ez utóbbi valószínűleg egy még kisebb csoport, ugyanis az apák válaszai alapján bár a párjuk végzi jellemzően a kereső tevékenységet, az otthoni feladatok is jellemzően rá maradnak. 36,8 százalékuk válaszolta, hogy jellemzően a párja főz, 38,5 százalékuk, hogy jellemzően a párja takarít és 53,9 százalékuk, hogy jellemzően a párja mos. Ugyan ezek nem a legmagasabb arányok, amelyeket láthattunk, de jól mutatják, hogy ezekben a családokban az apák jellemzően nem vették át a párjuktól az otthoni feladatokat. Viszont magas volt azok aránya ebben az esetben is, akik azt válaszolták, hogy a döntéseket közösen hozzák meg (legfőbb döntések – 74,8 százalék, hétköznapi döntések – 78,4 százalék). Ezek a családok – már csak számosságukat tekintve is – marginális csoportot képezhetnek, viszont egy olyan szélsőséges esetet mutatnak be, ami azt igazolja, hogy a két nem közötti tradicionális szerepek felcserélése a gyakorlatban csak nagyon ritka esetekben valósul meg. Ez azt is jelenti, hogy az északi országok által elkezdett folyamat, amelyben a nemek feladataikat egy időre felcserélik, ugyan szociálpolitikai eszközökkel talán megvalósítható, ezek hiányában csak nagyon elszigetelt, egyedi esetekben történik meg.

Szintén megvizsgáltuk azokat az eseteket, amikor az apák azt válaszolták, hogy jellemzően ők végzik a keresőtevékenységet (N=1381). Fontos

kiemelni, hogy ebben az esetben sokan lehetnek olyanok, akiknek nem régen született gyermeke, vagyis a párjuk kevesebb otthoni feladatot tud ellátni. Ebben az esetben azt láthattuk, hogy az eddig vizsgált csoportok közül a legnagyobb arányban szerepeltek itt azok, akik a klasszikus háztartási munkákat jellemzően maguk végzik (főzés – 38,9 százalék, takarítás – 39 százalék, mosás – 39,9 százalék). Szintén ebbe a kategóriába tartozott a bevásárlás is, melyről az apák 55,9 százaléka mondta, hogy jellemzően csak ő végzi. Emellett érdekes, hogy a döntések meghozatalával kapcsolatban ennek a csoportnak a tagjai mondták a legkisebb arányban, hogy mindketten egyformán részt vesznek benne (legfőbb döntések – 47,5 százalék, hétköznapi döntések – 48,3 százalék).

Ez alapján ezekre a családokra a leginkább igaz, hogy van hagyományos értelemben vett családfő, aki a döntéseket hozza (jellemzően az apa). Emellett úgy tűnik, hogy bár ők végzik a keresőtevékenységet, az otthoni munkákból is több marad rájuk. Itt fontos megjegyezni, hogy mivel önbevallásról van szó, könnyen lehet, hogy ez inkább egy érzet, hogy bár többet dolgoznak, otthon is több munkát kell vállalniuk, ami nem jelenti azt, hogy ezt a pár másik tagja is így látja.

Egy példán keresztül szeretnék még egy fontos részletet megvilágítani. Abban az esetben, ha az apa az egyedüli keresőtevékenységet végző felnőtt (például az édesanya a gyermek születése után gyesen van), az elvárás akkor is a párjukkal való egyenlő feladatmegosztás. Mit jelent azonban az egyenlő megosztás? Ha az anya otthon van a gyermekkel, akkor számára kézenfekvőbb az otthoni feladatok elvégzése, mint az apának, aki a nap nagy részében munka miatt távol van. Ez azonban egyfajta tradicionális munkamegosztás, amely miatt az apákat kritika érheti. Nincs tehát recept arra, hogy milyen a megfelelő, egyenlő munkamegosztás. Ezt leginkább a felek szubjektív megítélése határozza meg, amely azonban, a kutatásokat figyelembe véve, jellemzően nem találkozik, mivel a nők jelentős hányada úgy érzi, sokkal több időt töltenek házimunkával, mint a férfiak.

Látható, hogy a korábbi kutatásokkal teljesen összhangban lévő eredményeket kaptunk, ami azt jelenti, hogy a nemek közti feladatmegosztásra nem született új megoldási módszer a felmérések között eltelt időszakban. Ennek oka pedig talán abban kereshető, hogy egyelőre nincsenek elterjedt jó gyakorlatok az otthoni teendők elosztására. A férfi-

akkal szembeni elvárások megváltozása viszonylag újszerűnek mondható, és az eredmények alapján nem született még általánosan érzékelhető megoldás, amely ehhez tartósan tudna igazodni. Egyes családok esetében persze születhettek olyan stratégiák, amelyeket alkalmazva minden résztvevő elégedett, de általánosságban nem láthatunk ilyet. Vagyis ez a probléma továbbra is relatíve megoldatlan és frusztráció forrása lehet a párok számára.

Elvárások

A kutatás során arról is kérdeztük az apákat, hogy milyen volt a kapcsolatuk a saját apjukkal, illetve milyen apának látják magukat. Előbbi kérdést tekintve a legnagyobb arányban azok szerepeltek, akiknek kifejezetten jó a kapcsolatuk a saját apjukkal (48,3 százalék). 29,3 százalékuk válaszolta, hogy inkább jó a kapcsolata, és 11,6 százalékuk, hogy semleges. A férfiakat általában vizsgálva nem láthatunk jelentős különbséget, vagyis a saját apával való kapcsolat nem, vagy legalábbis nem közvetlen módon befolyásolja, hogy egy férfi vállal-e gyereket vagy sem. A saját megítélésükkel kapcsolatban szintén hasonló megoszlást láthatunk, az apák legnagyobb arányban inkább jó apának tartják magukat (44,2 százalék), 35,4 százalékuk válaszolta, hogy kifejezetten jó apának tartja magát és 16,2 százalékuk, hogy semlegesnek. Ez alapján az apák többsége úgy látja, hogy jól végzi szülői feladatait és csak elenyésző részük nyilatkozott úgy, hogy bármilyen mértékben is rossz apának tartaná magát, ami arra enged következtetni, hogy a saját apjukkal való kapcsolat nincs hatással arra, hogy magukat milyen szülőnek látják.

Néhány további állítással kapcsolatban is megvizsgáltuk az apák véleményét. Azzal az állítással, hogy „két pénzkereső ideális egy családban” az apák 64 százaléka értett egyet teljes mértékben, vagyis a többség támogatja a kétkeresős családmódellet. Ez sok esetben nem pusztán ideológiai kérdés, hanem a család anyagi biztonságának a kérdése. Könnyen lehet, hogy olyan családokban is, ahol egyébként úgy gondolkodnak a szülők, hogy jobb lenne, ha az anya otthon maradna és az otthoni teendőket látná el, a kétkeresős családmódellet valósítják meg, mert csak így tudják biztosítani a szükséges anyagi forrásokat.

Az az állítás, hogy „a férfi keresse a pénzt, a nő lássa el a családot” sokkal jobban megosztotta az apákat, azaz nagymértékben eltérhet egy mástól az, amit ideálisnak gondolnak, és az, amit meg is tudnak valósítani a családok. Az apák 27,1 százaléka válaszolta, hogy teljes mértékben egyetért az állítással, de 22,8 százalékuk egyáltalán nem értett vele egyet, további 25,8 százalékuk pedig semleges volt az állítást illetően. A klaszszikus és a kétkeresős családmódel közötti átmenetet láthatjuk ezekben a válaszokban, ugyanis annak ellenére, hogy az apák negyede úgy gondolta, hogy a férfinak kell fenntartani a családot és a nőnek kell ellátnia, csak 4,6 százalékuk nem ért egyet egyáltalán a kétkeresős családmódellel. Vagyis az elméleti ideológiákat a mindennapok gyakorlata nagyban módosíthatja. Ez nem jelenti azt, hogy azokban a családokban, ahol az apa úgy gondolja, hogy a nőnek inkább a család ellátása a feladata, de az anyának dolgozni kell, nem fog a nőre maradni az otthoni teendők nagyobb része is. Vagyis – bár láttuk, hogy nem ez a jellemző – a családok egy részében a nők kettős teherviselése ugyanúgy megvalósulhat, ahogy korábban a szocializmusban, ha a partnerük nem támogatja őket azzal, hogy részt vállal az otthoni teendőkben.

Összegzés

Összességében azt láthattuk, hogy az újonnan felvett adatok továbbra is visszaigazolják a korábbi kutatások eredményeit. A vonatkozó kurrens szakirodalom arról számolt be, hogy a nők végzik a háztartási munka döntő részét. Ugyanakkor a férfiak esetében is láthattuk, hogy a velük szemben támasztott kettős elvárásnak megfelelően – kenyérkeresői és családcentrikus szerep – részt vesznek a gyermekekkel való foglalkozásban, illetve sok feladatot végeznek a párjukkal közösen. A klasszikus háztartási munkákat, mint a mosás, takarítás és főzés, jellemzően még mindig a nők végzik inkább, de egyre gyakoribb, hogy ezekből a férfiak is részt vállalnak. Kutatásunkból az is kiderült – ami szintén szerepelt a szakirodalom eredményei között – hogy a gyermekvállalás a családokat egy újfajta munkamegosztási stratégia felé irányítja és a klasszikus feladatmegosztás fog dominálni, a kisgyermekes esetében még inkább ezt láthatjuk. Ezek alapján a korábbi kutatások eredményeihez képest

nem láthatunk jelentős változást sem a férfiakkal szembeni elvárásokban, sem pedig a munkamegosztásban, ami azt jelentheti, hogy társadalmi szinten rögzült problémával állunk szemben, amire tömegesen alkalmazott megoldás még nem született.

Irodalom

- Gál, Róbert Iván – Szabó, Endre – Vargha, Lili 2017: Láthatatlan transzferek: ki adja és ki kapja a háztartási munkát? *Demográfia*, 2017. 60 (4), 283–298.
- Gregor, Anikó 2016: A nemi szerepekkel kapcsolatos attitűdök a 2000-es években Magyarországon. *Socio.hu*, 2016 (1).
- Herche, Veronika 2010: Háztartási munkamegosztás – Azonosságok és különbségek Európában. *Demográfia*, 53 (1), 67–90.
- Makay, Zsuzsanna – Spéder, Zsolt 2018: Apaság: A férfiak gyermekvállalása és családi szerepei, In: Monostori, J. – Óri, P. – Spéder, Zs. (szerk.) 2018: *Demográfiai portré 2018*. Budapest, KSH NKI, 65–82.
- Spéder, Zsolt 2011: Ellentmondó elvárások között... – Családi férfiszerepek, apaképek a mai Magyarországon. In Nagy Ildikó - Pongrácz Tiborné (szerk.): *Szerepváltozások: Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 2011*. Budapest, TÁRKI, 207–228.
- Stier, Haya – Lewin-Epstein, Noah 2007: Policy effects on the division of housework. *Journal of Comparative Policy Analysis*. 9.
- Takács, Judit 2017: Aktívan törődő apák Magyarországon. *Szociológiai Szemle*, 27 (3), 104–126.
- Veroszta, Zsuzsanna – Boros, Julianna – Kapitány, Balázs – Kopcsó, Krisztina – Leitheiser, Fruzsina – Szabó, Laura – Spéder, Zsolt 2021: *Várandósság Magyarországon – Jelentés a Kohorsz '18 Magyar Születési Kohorszvizsgálat 1. hullámáról*. Budapest, KSH Népeségtudományi Kutatóintézet.
- Voicu, Malina – Voicu, Bogdan – Strapcova, Katarina 2009: Housework and Gender Inequality in European Countries. *European Sociological Review*, 25 (3), 365–377.